

I. ЗАВДАННЯ, ЯКІ СТОЯТЬ ПЕРЕД ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Сьогодні об'єктом торгівлі часто є молоді люди, котрі не мають достатнього досвіду і не обізнані із наслідками протиправної діяльності. У великих містах сьогодні спостерігається деяке підвищення поінформованості про явище торгівлі людьми, тому торгівці активно переміщаються до маленьких містечок та сіл, де інформації з даної проблеми ще недостатньо. Там навіть самі постраждалі не ідентифікують себе як жертв торгівлі і не можуть ані звернутися за допомогою, ані застерегти від подібного лиха інших.

Система освітніх закладів, охоплюючи населення найменших населених пунктів, забезпечує вплив на 95% молоді. До того ж, профілактичні програми можуть бути включені в організований і керований навчально-виховний процес. Це робить освіту потужним і вкрай необхідним фактором запобігання поширенню ганебного для країни явища торгівлі людьми.

Ключові поняття профілактики через систему освіти - „знання”, „ставлення” і „формування навичок”. Педагогічні працівники навчальних закладів можуть здійснювати профілактичну роботу у формі прямого впливу, що передбачає реалізацію наступних завдань:

1 – забезпечити інформування учнів (студентів) про ймовірні ризики та шляхи запобігання попаданню в ситуацію торгівлі людьми;

2 - формувати небайдуже ставлення до проблеми торгівлі людьми;

3 - формувати навички запобігання ризику та конструктивної поведінки в ситуації ризику;

та опосередкованого впливу, що передбачає

4 - поширення інформації і досвіду серед не охопленого навчанням населення (однолітків, знайомих). Опосередкований вплив здійснюється як спонтанно, внаслідок спілкування краще обізнаних (навчених) учнів з непоінформованими однолітками, так і цілеспрямовано, наприклад, через театралізовані форми, виставки-конкурси тощо.

Реалізація цих завдань передусім має опиратися на достовірну інформацію та застосування активних методів навчально-виховної діяльності, в чому має сприяти блок навчальних матеріалів, до якого входять відеофільм „Станція призначення - ЖИТТЯ” і посібники для тренерів та учасників „Як підвищити рівень усвідомлення проблеми торгівлі людьми” (IOM, USAID, Sida).

II. СПЕЦИФІКА РОБОТИ З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Педагогічні працівники є організаторами профілактичної роботи в навчальних закладах, тому важливо, щоб вони оволоділи інтерактивними формами навчально-виховної роботи. Перешкодою є психологічна неготовність викладачів зайняти принципово іншу позицію щодо учнів, адже обов'язковою умовою інтерактивних занять є ставлення до учнів як до рівноправних учасників навчального процесу.

Проведення таких занять вимагає більш високої кваліфікації, ніж лекційна робота. Викладач має бути досить компетентним, обізнаним з особливостями групової динаміки, не тільки готовим до висловлення суперечливих думок, а і прихильно ставитись до активності учнів, прагнути постійного „зворотного зв'язку” і заохочувати учнів до висловлення своєї думки щодо теми обговорення. Але не дозволяти заняттю перерости у "тусовку" (наприклад, використовуючи процедуру "вироблення правил" на початку занять). До арсеналу викладача повинна входити велика кількість вправ, тем дискусій, щоб обирати найвідповідніші темі та її складу і рівню аудиторії.

З метою оволодіння вчителями навичками проведення інтерактивних занять доцільно організовувати навчальні семінари під керівництвом досвідчених тренерів чи практичних психологів, для яких такі навички є частиною фахових умінь. В роботу *фахових методичних об'єднань* можна включити ділові ігри, метою яких буде визначення тем і занять, на яких доречно використовувати ту чи іншу інформацію з проблеми торгівлі людьми (з матеріалів посібників тренера та учасника „Як підвищити рівень усвідомлення проблеми торгівлі людьми”), а також відпрацювання найбільш ефективних для навчальних занять форм і методів роботи. Допомогти організувати такі ігри може практичний психолог навчального закладу чи методист, який відповідає за психологічну службу.

Керівники навчальних закладів в оцінці діяльності педагогів повинні враховувати рівень їхньої активності з питань профілактики негативних явищ, в тому числі, і запобігання торгівлі людьми, і сприяти проведенню такої роботи на організаційному рівні.

Батьки. Більшість батьків старшокласників досить критично ставляться до проведення виховних заходів та інших форм роботи, безпосередньо не пов'язаних з навчальною діяльністю. Щодо обговорення теми торгівлі людьми, батьки часто виказують нерозуміння її важливості та спротив, мотивуючи тим, що „їх це не стосується”, вони „виїжджати не збираються”, „тільки час гаяти”, „краще до екзаменів готуватись”. Тому актуальним є завдання – зацікавити батьків (і тут дуже доречним буде використання фільму), в тому числі і через роботу з учнями (батьки, зазвичай, цікавляться результатами всіляких опитувань їхніх дітей).

Учні. Оскільки в 15-16 років виявляються риси, характерні як для підліткового так і для юнацького віку, слід вести роботу з урахуванням специфіки аудиторії. В цьому віці мотивація до роботи може бути переважно емоційною (цікаво спілкуватися, подивитися фільм, посперечатись з педагогом). Підлітки і молоді схильні до ризикованої поведінки і протесту як форм самоствердження. Варто організувати роботу так, щоб учень сам приймав рішення, подаючи інформацію як застереження, вказуючи на можливі шляхи вирішення проблем. Застосовуючи форми роботи, які передбачають можливість висловити власну думку, самореалізуватись як суб'єкт прийняття рішень, можна очікувати на прихильність старшокласників і позитивне ставлення до поданої інформації. Під час групових чи індивідуальних бесід, відповідаючи на запитання, слід дотримуватися деяких правил:

1. Будьте толерантними до будь-яких запитань. Категорично забороняються

окрики (які часто можна почути під час „традиційних” уроків), погрози і покарання. Якщо запитання виходить за межі вашої компетенції, пообіцяйте (і дотримайте слова!) відповісти на нього згодом.

2. Ставтесь до запитань серйозно, навіть якщо вони такими не здаються. Не можна відмахуватися, оцінювати чи переводити розмову на особистість.

3. Гарантуйте дотримання таємниці (в разі конфіденційності інформації).

4. На всі запитання давайте конкретні й однозначні відповіді.

5. Будьте послідовними.

6. Погодьте програму виховання з педагогами і батьками (дійте заодно).

Студенти. Студентська молодь, порівняно зі школярами, більш обізнана, прагматична у виборі занять і, одночасно, привабливіша для торгівців людьми, оскільки, зазвичай, вийшла з під прямої батьківської опіки і схильна до „самостійних”, часто ризикованих, рішень. Для студентів ВНЗ варто обґрунтувати необхідність засвоїти певний мінімум знань, щоб убезпечити себе від ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми. В роботі зі студентами можна активніше опиратись на самостійне опрацювання матеріалу (наприклад, самостійне або в малих групах укладання «пам’яток безпеки» з подальшим обговоренням), розробку рекламних матеріалів, сценаріїв тощо. Досить дієвими можуть стати різноманітні акції, театральні постановки, інформаційні кампанії. Причому основну ініціативу в організації і змістовному наповненні заходів варто віддати самим студентам, забезпечивши їх якісними інформаційними матеріалами.

Для всіх категорій учасників навчально-виховного процесу доречним і ефективним буде моделювання (програвання) ситуацій оформлення на роботу, виїзду за кордон, поведінки у ситуації ймовірного ризику тощо.

III. ОРГАНІЗАЦІЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

3.1 Форми проведення профілактичної роботи з батьками

- *Батьківські збори.* Під час зборів зручно проводити *анкетування (Додаток1)*, після якого організовується перегляд фільму „Станція призначення – Життя”. Тоді подальшу роботу можна пов’язати з аналізом результатів опитування як самих батьків, так і учнів класу (наприклад, всі батьки погоджуються, що проблема торгівлі людьми актуальна для нашої країни. Але лише 30% вказали, що (ситуація) ризикована щодо потрапляння в торгівлю людьми тощо). Це допоможе додатково звернути увагу батьків на прогалини у власних знаннях та уявленнях дітей і підвищить ефективність засвоєння інформації, викладеної в фільмі.

- *Батьківські конференції.* Підготовка до конференції може включати попереднє опитування батьків і дітей (наприклад, під час батьківських зборів). Добре, якщо є можливість організувати перегляд фільму і подальше обговорення. Таку конференцію можна підготувати, використовуючи матеріали посібника для тренера „Як підвищити рівень усвідомлення проблеми торгівлі людьми”. Наприклад, конференція „Ні! – рабству ХХІ століття” може включати теми (в

дужках вказано сторінки посібника тренера, які містять потрібну інформацію): „Що таке торгівля людьми і чому вона продовжує існувати” (с.14-21, с. 57-59), „Знаємо свої права” (с.45-50), „Методи і засоби вербування” (с. 22-23, с. 38), „Наслідки торгівлі людьми” (с. 24-26, історії потерпілих – с. 51-55), „Куди звернутись за кордоном?” (с. 30-32, с. 37, с. 41-42), „Легальне працевлаштування – шлях до безпеки” (с. 39-40) тощо. На такі конференції доречно запрошувати представників місцевих громадських організацій – партнерів МОМ, інформація про які міститься в додатку.

- *Перегляд фільму* (наприклад, «Станція призначення - ЖИТТЯ») з анкетуванням чи без нього. Може поєднуватись з батьківськими зборами, передувати залученню до оцінювання учнівських творчих робіт, бути частиною конференції.

- *Залучення до оцінювання конкурсу творчих робіт* (див, наприклад, конкурс плакатів). Це опосередкована форма роботи з батьками з метою зацікавити та підвищити поінформованість щодо проблеми торгівлі людьми. До оцінки робіт батькам можна продемонструвати фільм та роздати оцінні форми і інформаційні матеріали, які допоможуть зорієнтуватись в темі робіт.

3.2 Форми проведення профілактичної роботи з дітьми та молоддю

Традиційні форми навчання

Лекція - найшвидший спосіб надання інформації. В лекційній формі засвоюється лише 5% від наданого обсягу інформації, оскільки учень є пасивним слухачем, працює тільки слуховий аналізатор. Інформація, яку подає викладач, нашаровується на попередні установки і вже сформовані цінності і може суперечити їм. Якщо інформація узгоджується з досвідом учня, він не знаходить в лекції нічого нового і відволікається від слухання. Коли інформація суперечить досвіду, це викликає внутрішній опір, бажання посперечатись. Незадоволення цієї потреби викликає роздратування, негативізм. На фоні такого емоційного стану інформація швидше буде відторгненою як така, що не укладається в „модель світу” учня.

Читання дає можливість засвоїти 10% інформації, оскільки читач є активним суб'єктом, може вибрати в тексті потрібне, повернутися до незрозумілого, пропустити відомі частини.

Демонстрація відеоматеріалів підвищує ступінь засвоєння матеріалу до 20%, бо узгоджено працюють два сенсорних канали: аудіальний і візуальний. Наприклад, демонстрація навчального фільму „Станція призначення – „ЖИТТЯ”.

Активні форми навчання

Активні способи пізнання спонукають молодь *приймати відповідальність за власну обізнаність*. Визначити цінність набутого досвіду повинен сам учень. Обов'язок викладача - створити атмосферу, яка сприятиме засвоєнню матеріалу.

Найкраще (до 90%) інформація засвоюється під час практичних занять, коли учні безпосередньо можуть використати отримані знання. Матеріал швидко опановується, коли є нагода одночасно з отриманням інформації задавати питання і обговорювати неясні моменти. Тому для ефективної роботи необхідно навчитися

використовувати активні форми проведення занять, такі як мозковий штурм, рольові ігри, групова робота, тренінги.

Важливо, щоб діти самі брали участь в підготовці подібних заходів. По-перше, їм це цікаво. По-друге, коли діти, молодь самостійно готують інформацію по заданій проблематиці, ставлення до даного питання стає осмисленішим. По-третє, діти більш дбайливо і з патетикою ставляться до зробленого власноруч.

"Мозковий штурм" є чудовим засобом швидко включити всіх членів групи в роботу на основі вільного висловлення своїх думок. Може використовуватись на початку роботи з метою виявлення прогалин у знаннях, викривлених уявлень, міфів та суперечливих установок у ставленні до проблеми торгівлі людьми. Мозковий штурм є ефективним методом стимулювання невпевнених учнів до участі в обговоренні, збору великої кількості ідей протягом короткого періоду часу, наприклад, „що таке „торгівля людьми”?” („Мозковий штурм у малих групах”, посібник тренера, с. 15).

1. Учням пояснюють, що вони не повинні обґрунтовувати свою відповідь або пояснювати, чому так вважають. Це метод, при якому приймається будь-яка відповідь, яка має відношення до питання, що обговорюється.

2. Ведучий (вчитель, учасник -,„секретар”) задає питання і записує всі відповіді без коментарів. Важливо не давати оцінок, а приймати і записувати думку кожного на дошці (аркуші паперу), не пропустити і не перекрутити жодної пропозиції! Адже коли людина, здолавши сором'язливість, висловлюється, а її не помічають, вона замикається, бо вважає, що з нею не хочуть рахуватись, її „ігнорують”.

3. Після завершення мозкового штурму (повинен займати небагато часу) необхідно дати час для узагальнення висловлених ідей.

Рольові ігри - це невеликі, довільного характеру сценки, що окрім зав'язки, не мають сценарію і відтворюють варіанти життєвих ситуацій, як то варіанти заманювання „жертв”, „я збираюсь їхати вчитись/працювати за кордон” тощо. (посібник тренера, с. 38 /додаток 2/; с. 39 /Додаток 3/; с. 28 /„Спростування міфів та стереотипів”). Рольова гра є дуже ефективним методом, яким непросто оволодіти, оскільки вона потребує фантазій і активності учасників. Щоб зробити цей метод більш ефективним:

- виберіть добровольців або балакучих і енергійних учнів;
- якщо включаєтесь у гру, візьміть собі одну з провідних ролей (зможете „стимулювати гру, якщо учасники уникатимуть проблемних ситуацій”);
- розкажіть учням, в якому напрямі вони повинні діяти або запропонуйте сценарій, щоб вони могли розпочати;
- використайте „реквізит”;
- розбийте весь клас на пари, і нехай кожна пара розіграє ролі, щоб уникнути збентеження, викликаного необхідністю постати перед класом.

Інша корисна сторона рольової гри - тренування варіантів поведінки в тих ситуаціях, в яких можуть опинитися учасники. Підготовка молоді до зустрічі з подібними ситуаціями в житті дозволить їм наперед виробити ряд навичок, які допоможуть не потрапити в ситуацію торгівлі людьми чи зменшити негативні наслідки такого потрапляння.

Граючи, важливо не перестаратися:

- Після гри „акторів” необхідно виводити з „ролі”, „повертати” до реальності, нагадуючи, що це була тільки гра.

- Не дозволяти одним і тим же учасникам кілька разів поспіль грати однотипні ролі, щоб не залишатися цим „персонажем” в очах товаришів.

- Встановлювати ліміт часу на гру, втручатися або припиняти її, якщо щось пішло не так і може нашкодити групі або конкретному учаснику.

Групова робота. Активно використовується під час тренінгів, але може значно „оживити” традиційний урок. Сучасна молодь володіє значною інформацією і певним життєвим досвідом. Не слід всю роботу зводити до передачі інформації. Прагніть допомогти розібратися в ній для того, щоб кожний міг зробити правильний вибір. Молодій людині легше осмислювати матеріал, коли є можливість висловити свої думки і погляди і отримати відповіді на запитання. Групова робота сприяє обміну ідеями і взаємному збагаченню досвідом. Викладач, який вирішив таким чином оптимізувати навчально-профілактичну роботу, може скористатися наведеними нижче рекомендаціями та матеріалами відповідних тем в посібниках тренера і учасника „Як підвищити рівень усвідомлення проблеми торгівлі людьми”. Багато видів діяльності передбачають роботу з маленькими групами. Якщо ви вирішите працювати з невеликими групами, зауважте деякі рекомендації:

– Краще почати роботу в парах або в групах, що складаються з трьох або чотирьох чоловік. Так учасникам легше подолати збентеження. З часом кількість учнів в групах можна збільшити.

– Стежте, щоб учні мінялися і працювали в різних парах. Краще не довіряти учням формування груп, оскільки учні, яких не виберуть, почуватимуться приниженими і нікому не потрібними. Іноді важливо формувати різностатеві групи.

– Підкресліть важливість підходу "тонутися або плисти разом". Успіх групи у вирішенні задачі залежить від внеску кожного.

Тренінги - активна форма навчання і отримання знань, яка не сприймається як заняття в школі або лекція. Тренінгу властива неформальна обстановка спілкування, яку забезпечує ведучий. Він спілкується на рівних з учасниками, він - член групи. Наступною характеристикою, що відрізняє тренінг від традиційних занять, є незвичайне розташування учасників в аудиторії, - вони сідають по колу. Коло є необхідною умовою таких занять. Коло забезпечує довірливу атмосферу, дозволяє всім учасникам бачити інших, вільно спілкуватися один з одним і з ведучим. Це достоїнства тренінгу. Проте є і недоліки. Передусім, великі витрати часу; обмежене число учасників тренінгу (якщо, наприклад, профілактичну лекцію можна прочитати за одну годину і при цьому охопити велику кількість учасників, то на тренінгу за одну годину обговорити цю проблему з такою кількістю людей неможливо), потреба в спеціальній підготовці ведучого. Ведучий повинен не тільки володіти інформацією, але і уміти працювати з аудиторією, володіти навичками ведення дискусії.

„Надзавданням” профілактичної роботи є створення, особливо у учнівської молоді, власної моделі безпечної поведінки, з низьким ризиком потрапляння в ситуацію торгівлі людьми. Педагог має привернути увагу учнів до проблеми, надати

переконливу інформацію про ступінь ризику, висунути аргументи на користь безпечної поведінки, допомогти виробити навички такої поведінки, створити ситуацію психологічного комфорту й захищеності.

Педагогічним працівникам, котрі проводять профілактичну роботу, потрібно оволодівати новими формами профілактичної роботи або використовувати традиційні, надаючи їм ознак, які відповідали б інтересам і потребам молоді, спонукали осмислено діяти, сприяли формуванню особистої позиції щодо проблеми.

3.3 Форми організації у школі виховної роботи з проблеми запобігання торгівлі людьми

Наведені нижче форми профілактичної роботи будуть найбільш ефективними, якщо використати їх на етапі закріплення знань і відпрацювання навичок чи як повторення вивченого (на заняттях, під час тренінгу „Як підвищити рівень усвідомлення проблеми торгівлі людьми”, після перегляду фільму тощо).

Театралізовані форми

Це найскладніші й найцікавіші форми, які розкривають тему за допомогою художніх образів, засобів театралізації, використання творчих здібностей учнів (студентів). Є формою поширення засвоєної інформації за межі цільової групи. Для написання сценарію можна скористатися матеріалами додатків із посібників тренера чи учасника „Як підвищити рівень усвідомлення проблеми торгівлі людьми”.

Вистави можуть бути показані багаторазово, що дає можливість працювати з великою і різноманітною аудиторією. Дані форми позакласної роботи потребують від учителя режисерських здібностей.

Літературно-музична композиція - це подання літературного матеріалу (у нашому випадкові - необхідної інформації) у музичному оформленні. Спробуйте використовувати сучасні технічні засоби (епізоди із фільму), художнє освітлення.

Концерт - поєднання різних за жанром художніх номерів у одній програмі. Концерт може завершувати тиждень, присвячений темі торгівлі людьми, чи бути фінальним заходом у рамках одnodенної акції. У такому разі на концерті доречно підбити підсумки роботи, нагородити переможців різноманітних конкурсів, наприклад, конкурсу плакату чи творчих робіт, театральних постановок тощо.

Публіцистична вистава (раніше дана форма роботи називалась агітбригадою) - цей жанр народився як можливість вести агітаційну роботу сценічними прийомами. Ознаки жанру - віршовані тексти (створені учасниками конкурсу творчих робіт чи під час занять, на яких розглядалися питання торгівлі людьми), використання прийому «апорт» (яскраві словесні заклики, звернення до глядача), театралізовані мініатюри.

Театралізована вистава - на відміну від рольової гри, потребує певного сюжету (сценарію), де дійові особи є носіями певних характеристик, учинків. Цей жанр часто підсумовує роботу в певній групі. У профілактичній роботі дає змогу донести не стільки важливу інформацію, скільки нюанси теми, вплинути на емоційну сферу. Сюжетом такої вистави може бути реальна історія якоїсь людини, що потрапила в рабство, чи вигадана історія (посібник тренера, додатки). Це може бути також і

притча, де розмова про біле рабство ведеться в алегоричній формі (старшокласники і студенти полюбують такий „філософський” підхід).

Пластично-хореографічна вистава - вистава, де основним засобом вираження є пластика: рухи тіла, міміка, жест. Вона ведеться мовою символів і потребує виразних костюмів, музичного супроводу, яскравих атрибутів (свічки, тканини, стрічки тощо). Дійовими особами такої вистави можуть бути як люди, так і герої-символи: гроші, душа, хвороба тощо.

Інтерактивні ігрові форми

Інтерактивні форми („interaction” - взаємодія) передбачають включення аудиторії, яка стає учасником дійства, і потребують від глядача певних дій, знань, учинків. Інтерактивні форми дають змогу одночасно як подавати інформацію й формувати певні навички, так і перевіряти наявний рівень знань та вмінь.

Гра станціями - жанр, де учасникам пропонується рухатися між «станціями» які за темами відповідають різним аспектам проблеми торгівлі людьми (підказкою є посібник учасника, посібник тренера, - зміст), і, зупиняючись, отримувати чи демонструвати свої знання чи певні навички. Особливо доречно в теплу пору року, оскільки може проводитись на повітрі, що прихильно сприймається учнями. Доречно застосовувати для закріплення знань, а також як форму підведення.

Інтелектуально-пізнавальні форми

Частіше за все - це варіанти телевізійних програм: «Що? Де? Коли?», «Слабое звено» тощо. Можна створити авторську програму. Основа змісту - „запитання – відповіді” (використайте, анкету чи епізоди фільму „Станція призначення – „ЖИТТЯ”, наприклад „Які помилки допущені в продемонстрованому сюжеті?”). Хочемо порадити вам бути винахідливими й у постановці запитань (запитання може містити в собі часткову інформацію, бути поставлене у формі малюнка, пантоміми)

Художньо-прикладні форми

Це конкурси малюнків, виставки квітів тощо. Ці форми впливають на свідомість образотворчими засобами, адресовані великій аудиторії.

Конкурс плакатів.

Ідея конкурсу дуже проста. Буває так, що учень єдиний, хто може вплинути на однолітка чи на дорослого, і йому потрібно допомогти, створити умови для такого впливу. Можна проводити конкурс не тільки плакатів, але і літературних робіт: віршів і прози. Тоді багато малюнків згодом можна буде підписати відповідними рядками.

Технологія конкурсу. Визначтеся, кого ви хочете бачити в ролі конкурсантів. В оголошенні про конкурс можна дати класифікацію, наприклад, плакати, направлені на: причини чи наслідки торгівлі людьми; безпосередні недоліки ризикованої поведінки і переваги безпечної (учня відштовхує не те, що небезпечно, а те, що викликає у нього неприйняття, навіть огиду); захист від ризиків потрапляння в ситуацію торгівлі людьми (наприклад, „Зупинись! Це може бути небезпечно!”, „Гроші і брязкальця не замінять здоров’я і самоповаги”). Якщо ви хочете підійти до оголошення конкурсу ґрунтовно, треба провести підготовчу бесіду (щоб учасники зрозуміли, про що можуть бути їх роботи), допомогти знайти свою ідею. Щоб уникнути штампів, розбийте тему на підтеми (номінації). Наприклад,

„Доброчинність може бути оманливою”, „Безпечність – шлях до біди”, „Коли зваблюють заробітком” тощо. Тоді учні уявляють напрям своєї творчості і зосереджуються на ближчій для них темі. Для оголошення конкурсу, використовуйте комунікативні структури школи (дошки оголошень, шкільну раду чи самоврядування, класних керівників і вчителів, особливо балакучих учнів, місця, облюбовані учнями школи). Тоді учні зможуть одержувати інформацію не тільки по вертикалі - від вчителя до учня, але і від своїх однолітків.

Оцінка ресурсів. Про безліч талановитих і активних школярів можуть знати і просто класні керівники, і шкільний актив. Не перетворіть конкурс (добровільний!) на зразковий відкритий урок, коли всім доведеться виписувати і вимальовувати щось.

Час початку конкурсу. До визначеної дати у організаторів має залишатися в запасі тижнів два. Добре оголосити конкурс після канікул, коли у учнів накопичилося багато емоцій, які добре вкладаються в концепцію будь-якої творчості, уроків задають зовсім мало, немає атестацій і контрольних робіт.

Призи і додаткова мотивація. Цінність призів полягає в тому, що вони є символом визнання досягнень. Щоб розбудити емоції, іноді достатньо запропонувати щось зробити, наприклад, взяти участь в конкурсі, а конкурс вже передбачає якусь боротьбу за визнання, сам по собі є стимулом, хоча і результат теж важливий. Результатом може бути наявність візуального матеріалу, на який можна буде опиратися в профілактичній роботі.

Терміни конкурсу і його початок. Для школи оптимальний термін - 2 тижні (плюс два-три тижні). Іноді роботи приходять протягом двох місяців, бо хтось не встигатиме і схоче передати роботу пізніше. Тому не варто поспішати з підведенням підсумків. Але так, щоб не погасити інтерес.

Оголошення конкурсу. Потенційним учасникам необхідно повідомити, які і куди вони повинні приносити роботи. Слід підготувати реєстраційні форми, де вказати: прізвище, ім'я, вік, школа, клас, тема, назва роботи, вид роботи (малюнок, вірш, розповідь, і т.д.), можливо, адреса, телефон. Ці формальності можна прописати і в самому оголошенні про конкурс.

Підведення підсумків. Проведіть виставку, запросивши до перегляду і оцінки робіт батьків. Цьому можуть передувати тематичні батьківські збори і перегляд фільму „Станція призначення – „ЖИТТЯ”. Розробіть оціночні форми чи роздайте інформаційні матеріали з питань протидії торгівлі людьми. Всім пропонується поставити свою одну помітку за роботу, яка їх вразила чи найбільше відповідає темі конкурсу. Кожному (і вчителям), дається один голос, який не можна віддавати собі. В результаті можна вибрати по декілька дійсно кращих плакатів в номінації або темі.

Нагородження. Найпростіше видати дипломи. За підтримки спонсорів - додати листівки, футболки із символікою для авторів найпопулярніших робіт.

Завданням профілактичної роботи є не тільки викладання необхідної інформації, а постійне розширення уявлень учнів щодо проблеми. Пропонуйте зацікавленим учням самотійну роботу, звертайтеся за допомогою до спеціалістів, залучайте батьків. Пам'ятайте, що профілактика потребує певної системності й

розвитку.

3.4 Практичні поради з використання навчального фільму „Станція призначення – ЖИТТЯ”

Можливі чотири основні підходи до організації профілактичної роботи із застосуванням фільму „Станція призначення - ЖИТТЯ”. В залежності від виділеного часу і технічних можливостей із анкетуванням (додатки 1, 2) чи без нього, фільм „Станція призначення - Життя” може використовуватись:

- а) для ознайомлення аудиторії з проблемою торгівлі людьми - як разова інформаційна акція, особливо для батьків, широкого загалу,*
- б) для постановки проблеми торгівлі людьми - передувати роботі з засвоєння знань і формування навичок,*
- в) для засвоєння інформації після попередньо проведеної роботи - демонстрації передує етап постановки проблеми.*
- г) для закріплення знань і формування навичок безпечної поведінки – епізодично на етапі відпрацювання навичок.*

Загальна схема роботи з фільмом

А. Для ознайомлення аудиторії з проблемою торгівлі людьми - як разова інформаційна акція, особливо для батьків, широкого загалу.

1. Коротке повідомлення теми (та представлення ролі Міжнародної організації з міграції, „Жіночого консорціуму” і партнерів).
2. Вхідне анкетування (додаток 1) – бажано.
3. Демонстрація фільму в групі (учнів, студентів, батьків, педагогів тощо)
5. Заключне анкетування - бажано.

Б. Для постановки проблеми торгівлі людьми - передує роботі з засвоєння знань і формування навичок.

1. Коротке повідомлення теми (та ролі Міжнародної організації з міграції, „Жіночого консорціуму” і партнерів).
2. Вхідне анкетування (додаток 2) – бажано.
3. Демонстрація фільму в групі учнів (студентів)
4. Опрацювання матеріалу фільму на заняттях (з основ здоров'я, валеології, права, економіки) чи під час проведення виховних годин, на яких доцільно використовувати, в разі технічної можливості, окремі фрагменти фільму)
5. Проведення вікторин, конкурсів плакатів, творчих робіт, використання театралізованих форм (додається опосередковане інформування широкого загалу).
6. Заключне анкетування.
7. Підведення підсумків і аналіз стану „захищеності” аудиторії щодо ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми.

В. Для засвоєння інформації після попередньо проведеної роботи - демонстрації передує етап постановки проблеми.

1. Коротке повідомлення теми.
2. Мозковий штурм, анкетування, диспут тощо.
3. Повідомлення ролі Міжнародної організації з міграції, „Жіночого

консорціуму” і партнерів та демонстрація фільму в групі учнів (студентів)

4. Обговорення відповідності/невідповідності виявлених до перегляду фільму уявлень про проблему торгівлі людьми та шляхи запобігання.

6. Заключне анкетування.

7. Підведення підсумків і аналіз стану „захищеності” аудиторії щодо ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми.

Г. Для закріплення знань і формування навичок безпечної поведінки

1. Коротке повідомлення теми .

2. Вхідне анкетування (додаток 2) – бажано.

3. Опрацювання на заняттях (з основ здоров’я, валеології, права, економіки) чи під час проведення виховних годин матеріалу посібників „Як підвищити рівень усвідомлення торгівлі людьми?” з використанням епізодів фільму як інформаційних повідомлень чи прикладів поведінки на етапі відпрацювання навичок.

5. Заключне анкетування (додаток 2).

6. Підведення підсумків і аналіз стану „захищеності” аудиторії щодо ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми.

Анкета 1

Прізвище,
ім'я

вік

дата

1. Що таке торгівля людьми?

2. Чи актуальною для України є проблема торгівлі людьми?

3. Які, на Вашу думку, причини торгівлі людьми?

4. Як людина може потрапити в руки торгівців людьми ?

5. Оцініть за 10-бальною шкалою, чи є ризик потрапляння в руки торговців людьми (обведіть кружечком вибраний бал):

Вас особисто	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ваших дітей	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
друзів чи знайомих	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

6. Що особисто Ви можете зробити для попередження випадків торгівлі людьми?

Дякуємо за відповіді!

Анкета 2

Поставте помітки навпроти обраних варіантів відповідей чи допишіть власні варіанти.

Прізвище,
ім'я

вік	_____	Клас/курс	_____
Дата	_____	Навч.	_____
	_____	заклад	_____

1 Що таке торгівля людьми? **2. Які причини торгівлі людьми?**

☐	бізнес	☐	бідність	☐	незнання законів
☐	можливість непогано заробити	☐	непоінформованість	☐	прибутковість
☐	злочин	☐	міфи про гарне життя за кордоном	☐	мовчання жертв
☐	не знаю	☐	жадоба наживи	☐	прагнення „Гарно жити”
☐	не чув про таке	☐	інше (вказіть)		

3. Що є торгівлею людьми (поставте хрестик), а що ні?

☐	перевезення працівників для нелегальної праці
☐	утримання примусом з метою експлуатації
☐	продаж молодих людей для примусової проституції

	торгівля людськими внутрішніми органами для трансплантації («пересадки»)
	нелегальна робота за кордоном без відповідної візи
	вивезення під виглядом законного шлюбу за кордон дівчат, яких потім змушують працювати
	продаж дітей та підлітків для примусового жебракування, примусових зйомок порнографії і т.п.
	проституція, в тому числі, дитяча
	посередництво в наймі людей для участі у військових конфліктах
	надання батьками дітей для виконання робіт чи послуг за винагороду

4. Оціни ризик потрапляння в руки торговців «живим товаром» в наведених ситуаціях?

Немає ризику	Малі ризики	Високі ризики	Пропозиція/ситуація
			пропонують підзаробити на канікулах на сезонних сільськогосподарських роботах
			пропонують молодим людям на канікулах підзаробити на іноземному підприємстві
			Обіцянки не конкретизуються (ти чудово влаштуєшся, заробиш гроші, які й не снилися)
			добрий знайомий гарантує працю в певному місці за кордоном і дає гроші в борг
			пропонують пристойну роботу: прибиральницею, продавцем, офіціанткою,

			танцівницею тощо
			до розмови про виїзд чи працевлаштування долучається „випадковий” відвідувач чи запрошується людина, яка „вже була там і дуже задоволена”
			пропонують роботу продавця чи касира молодим дівчаткам
			пропонують передати закритий пакет „для знайомих”
			зовнішньо пристойні люди просять за певну суму грошей тимчасово «позичити» дітей у батьків малозабезпечених чи багатодітних родин
			особи юного віку працюють в чужій країні самотньо, не маючи друзів та знайомих
			ти їдеш за кордон працювати без трудового договору чи трудової візи
			молодих кличуть за кордон для участі в конкурсах краси, в кастингах модельних агенцій тощо
			знайомий по Інтернету пропонує «приїхати й погостювати», сплачуючи вартість проїзду
			пропонується підписати контракт про навчання/ роботу іноземною мовою
			“шлюбні агентства” пропонують кандидатуру чоловіка-іноземця, який може одружитися
			пропонують виїхати за кордон для зйомок у рекламі
			молодій людині без професії за велику платню

			пропонують повоювати в чужій державі
			пропонують передати гроші за послуги через знайомих
			пропонують відпочити в закордонному в молодіжному таборі
			пропонують виїзд на навчання за кордоном за туристичною візою
			пропонують участь в програмі Au-pair („оо-пер”)
			в контракті на роботу є слова: „та інші види робіт” або „та інші роботи на вимогу працедавця”
			пропонують „зеконмити” - виїхати з туристичною візою в одну країну і попрацювати у сусідній
			уникають обговорювати виїзд чи працевлаштування/підписати контракт/ в присутності старших чи знайомих (ти дорослий і сам вирішуєш, вони обмежені і перешкоджатимуть тобі, немає часу)
			після приїзду на нове місце посередники забирають у тебе документи „для реєстрації”
			посередник вимагає гроші за послуги працевлаштування за кордоном „з рук в руки”

5. Оціни ймовірність свого потрапляння в ситуацію торгівлі людьми

це не може трапитися зі мною це може трапитись з будь-ким

6. Де можна з'ясувати, чи можна легально працювати в обраній країні?

	поговорити з тими, хто вже користувався послугами посередника/фірми
	в місцевому Центрі зайнятості
	на фірмі, що пропонує послуги
	в ліцензійному відділі Центру зайнятості Міністерства праці і соціальної політики України

7. Що має бути вказано в контракті на навчання чи працевлаштування?

1
2
3
4
5
6
7
8

8. Як можна перевірити, чи відповідає отримана віза твоїм намірам?

1
2

9. Які вимоги до участі в програмі Au-pair („оо-пер”)

1
2

3

4

10. Що треба знати для відпочинку в закордонному в молодіжному таборі?

1

2

3

4

11. Яка віза достатня для того, щоб навчатись за кордоном

12. Що треба знати про місце, до якого ти їдеш:

1

2

3

4

5

6

13. Чи несуть шлюбні агенції відповідальність за клієнтів?

Так

Ні

14. Які найімовірніші наслідки участі в збройному конфлікті?

Гарний заробіток

Обман

Поранення
чи
 смерть

Міжнародне переслідування

Кримінальна
відповідальність

15. Що треба зробити, від'їжджаючи за кордон?

1

2

3

4

5

6

7

Дякуємо за відповіді!